

Justitiedepartementet

Yttrande över promemorian Stärkt skydd för vissa polisanställda (Ju2023/02861)

Svea hovrätt har granskat betänkandet utifrån de intressen som hovrätten har att beakta. Hovrätten lämnar synpunkter i de delar som redovisas nedan.

Sammanfattning

Hovrätten avstyrker att förslaget i dess nuvarande utformning läggs till grund för lagstiftning. Hovrätten instämmer i och för sig i promemorians beskrivning av de problem som de kriminella nätverken orsakar och har stor förståelse för att det finns behov av att föreslå åtgärder för att komma till rätta med den organiserade brottsligheten i Sverige. Hovrätten ställer sig dock kritisk till lagförslaget ur ett offentlighets- och rättighetsperspektiv samt anser att den begränsade effekten som förslaget bedöms innebära inte uppväger de nackdelar som det för med sig. Sammantaget är det aktuella förslaget inte en ändamålsenlig och proportionerlig åtgärd för att minska vissa polisanställdas utsatthet mot våld, hot och trakasserier. Därtill är den föreslagna lagtexten inte tillräckligt tydlig.

Allmänna synpunkter

Hovrätten ifrågasätter inte polisanställdas utsatthet samt deras oro för våld, hot, trakasserier och otillåten påverkan inom den organiserade brottsligheten. Det är självfallet oacceptabelt att poliser angrips med hot eller våld för åtgärder som de vidtagit i tjänsten. Den oro som polismän känner för sin egen och sina familjers trygghet väger tungt. Offentlighetsprincipen utgör dock en av hörnstenarna i vårt demokratiska samhälle. Kraven på användning av namn värnar grundläggande principer om att all maktutövning gentemot enskilda ska vara transparent och rättssäker.

En ordning där det framgår vem som har fattat ett beslut är en omständighet som bidrar till allmänhetens förtroende för myndigheterna och till legitimiteten för den offentliga maktutövningen. Det finns vidare ett starkt allmänt intresse av att kunna ta del av uppgifter om offentliganställda för att kunna utöva insyn, kontroll och ansvarsutkrävande. Offentliganställda bör därför inte kunna uppträda anonymt om det inte föreligger mycket starka skäl och det gäller särskilt i den brottsutredande verksamheten. JO har dessutom uttalat att bestämmelsen i 21 § myndighetsförordningen (2007:515) innebär ett krav på att ange namnet på beslutsfattaren (se JO 2018/19 s. 515).

För att allmänhetens förtroende för att polisens verksamhet sköts objektivt och korrekt ska kunna upprätthållas är det även nödvändigt att inte bara de

rättsvårdande myndigheterna utan även medierna och enskilda kan granska polisens tjänsteutövning.

En annan grundläggande princip är rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen. Att en misstänkt får del av det material som ligger till grund för ett åtal är en central del i denna rättighet. Vem som har beslutat om exempelvis beslag och husrannsakan är uppgifter som normalt framgår av förundersökningen. Förslaget innebär således att den misstänktes partsinsyn kommer att begränsas vilket innebär en inskränkning av grundläggande rättsstatliga principer. Det krävs således att mycket starka skäl föreligger för att en förändring i enlighet med förslaget ska kunna genomföras.

I promemorian anges att reglerna om särskilt tjänstekort och kvalificerade skyddsidentiteter inte är användbara eller tillräckliga för att tillgodose behovet av att stärka skyddet för polisanställda. Någon analys eller vilka överväganden som ligger till grund för dessa påståenden finns dock inte redovisade. Det saknas även en analys av om det är möjligt att med mindre ingripande åtgärder uppnå samma resultat.

Även om det finns exempel på otillbörligt agerande med hämndmotiv efter att en enskild fått del av dokumentation av exempelvis ett ingripande kan det konstateras utifrån de undersökningar som genomförts i SOU 2024:1 (se särskilt s. 363) att det främst är i polisverksamheten som sådan, dvs. i det direkta mötet med enskilda, som utsattheten för våld, hot och trakasserier är som störst. Mot denna bakgrund skulle förslaget enbart ha begränsad påverkan på utsattheten för våld, hot och trakasserier för de polisanställda som är mest utsatta. Det är inte heller klart att åtgärden i sig kommer att motverka otillbörliga ageranden eller ha en brottsförebyggande effekt i någon större utsträckning.

De skäl som har angetts för att frångå att beslutsfattare i den brottsutredande verksamheten ska signera med sitt namn är därför inte tillräckliga. Nackdelarna med förslaget är så påtagliga att dessa inte överväger eventuella positiva effekter. Förslaget skulle leda till försämrade insyn och kontroll samt minska överskådligheten av Polismyndighetens verksamhet, vilket både på kort och lång sikt riskerar att påverka förtroendet för myndigheten. Därtill kan det ifrågasättas om åtgärderna kommer uppnå syftet. Förslaget framstår därför inte som en lämplig eller proportionerlig åtgärd för att minska utsattheten för vissa polisanställda. Den omständighet att möjligheten att använda en annan uppgift än namn enligt förslaget ska gälla under en tidsbegränsad period om fem år påverkar inte bedömningen.

Synpunkter på lagtextens utformning

Om förslaget trots allt genomförs lämnar hovrätten följande synpunkter på otydligheter som kräver ytterligare överväganden och på viss lagteknisk utformning.

28 a § polislagen

Rekvisitet att en person ska ”*antas* tillhöra eller verka för [...]” är ett mycket lågt ställt krav som enligt hovrättens mening lämnar utrymme för mycket subjektiva bedömningar och som i efterhand kommer att vara svåra att ifrågasätta.

Utformningen av ”om det finns en påtaglig risk för att den anställda eller någon närstående till denne *utsätts för hot eller våld*” överensstämmer inte

med lagförslaget i SOU 2023:67. I nyss nämnda förslag anges att det "ska finnas en påtaglig risk för att vittnet eller en närstående till vittnet *utsätts för allvarlig brottslighet som riktar sig mot vittnets eller en närstående till vittnets liv, hälsa, frihet eller frid*".

18 kap. 7 a § offentlighets- och sekretesslagen (OSL)

Det föreslagna skaderekvisitet har angetts till att uppgiften kan lämnas ut "om det står klart att ett utlämnande *inte motverkar myndighetens verksamhet*". Den valda formuleringen överensstämmer inte med den föreslagna utformningen i polislagen där skyddsintresset tar sikte på den anställda eller dennes anhöriga. I liknande bestämmelser i OSL tar skaderekvisitet dessutom sikte på att "*syftet med beslutade åtgärder inte motverkas*" (jfr t.ex. 18 kap. 1 §).

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättsråden Maria Billing och Daniel Thorsell samt tf. hovrättsassessorn Emma Haals, föredragande.

Maria Billing

Emma Haals